

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΖ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 403.

ΠΕΡΙ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ.

(Ἀπγγέλη εν τῷ Ἀθηναίῳ ὑπὸ τοῦ Κ. Π. Καλλιγᾶ.)

Ἐπιμοιάτη ὁμήγουρις,

ΠΡΟΤΙΘΕΜΕΝΟΣ νὰ πραγματευθῶ περὶ Πυθαγόρου, δὲν ἐπέτυχον ἴσως κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος, πολλῶν στερούμενος, ἅτινα δύνανται νὰ καταστήσουν αὐτὸ περίεργον καὶ ἄξιον τῆς προσοχῆς τῶν ἀκροωμένων, ἐνθ' αἱ περὶ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἱστορικαὶ παραδόσεις καὶ ἀθέβαιοι εἶναι, καὶ ὑπὸ τῆς πυκνῆς ἐμίγλης τῶν ἐπισωρευθέντων αἰώνων καλύπτονται.

Μὴ εὐπορήσας ὅμως ἄλλου θέματος κατὰ τὰς κατὰ πρῆξασιν μελέτας, ἐνόμισα ὅτι ἡδυνάμην νὰ προβάλλω τὴν σοβαρὰν ταύτην φυσιογνωμίαν, ἣτις ἐπιπλέει ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ὅπως ἡ εἰκὼν τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου καὶ μετὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ διαμένει ὄρατὴ, ἀμυδρότερα μὲν, ἀλλ' ἐκτενεσιτέρα.

Πλὴν ἄλλων πολλῶν, περὶ ὧν σήμερον ἀπέχω νὰ λαλήσω, λίαν περιμαχῆτου ζητήματος ἢ λύσις φαίνεται ἡρτημένη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ σοφοῦ τῆς Σάμου, τὸν ὁποῖον οἱ ἑκατέρωθεν ἀντιφερόμενοι ἐπικαλοῦνται αὐθεντικὸν μάρτυρα.

Κατὰ τοὺς μὲν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, τὰ ἔργα

τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, ἡ μυθολογία, ἡ ποίησις, ἡ τέχνη, αὐτὰ τὰ σεμνὰ ἑρείπια, ὧν τὸ ἐλάχιστον τρίμμα φέρει τὰ ἐμβλήματα ἁρμονικοῦ ρυθμοῦ ἀνθρωπίνου ἐπινοίας, ὑπῆρξαν ὅλως πρωτότυπα, ἐμφαίνοντα τὴν ἐξοχὸν ἐμπνευσιν ἔθνους, εἰς ἧ ἡ φύσις ἀπένειμεν ὅλως ἐξαιρετικὰ δῶρα.

Ταῦτα πάντα καὶ αὐτὴ ἡ φιλοσοφία ἐκυφορήθησαν καὶ ἐτέχθησαν ὑπὸ τῆς γενεσιουργοῦ δυνάμεως ἑνὸς μόνοῦ ἔθνους καὶ ἐξ ἰδίων, ἀνευ ἀπομιμήσεως, ἀνευ οἰουδήποτε προπλάσματος καὶ ξένου βοηθήματος, ὡς γνήσιοι γόνιοι καλλιτέκνου μητρός.

Κατ' ἄλλους πάλιν τὰ πάντα ἐλήφθησαν ἀλλοχόθεν, ἐξ ἄλλων ἔθνων, καὶ αὐτῶν ἐχόντων γενεσιουργὸν δυνάμιν, καὶ αὐτῶν ἀπεργασαμένων καὶ δημιουργησάντων, ὡς μὴ ἀμείρων καὶ τούτων τῆς ἀνθρωπίνου διανοίας, ἐξ ἧς τὰ πάντα βλαστάνουν, ὡς τὰ ἄνθη τοῦ λειμῶνος, διότι πάντες ἐπλάσθημεν κατὰ τὴν αὐτὴν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν.

Δὲν εἶναι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὁ Προμηθεὺς τῆς ἀνθρωπότητος, ἐξ οὗ πᾶσαι τέχναι βροτοῖσι καὶ ὕςτις, ὑποκλέψας τὸ πῦρ τῶν ἀθανάτων, δίδει σήμερον δίκην ἀδαμαντίνων δεσμῶν ἐν ἀρρήκτοις πέδαις, διότι οὐδεμία ἐγένετο κλοπὴ καὶ οὐδὲν ἀμάρτημα, ἅμα δὲν ὑπῆρξε τοιαύτη ζηλότυπος καὶ φθονερὰ θεότης, ἐν κρυπτῷ καὶ ἐν παραδύστῳ φυλάττουσα καὶ φρουροῦσα τὰ ἀτίμητα τῶν τεχνῶν γέρα,

μὴ δι' αὐτῶν οἱ ἄνθρωποι ἐκπορθήσονται τ' ἀπόρηται.

Ἄν ὅμως εἶναι τὰ πάντα ἄλλα τῆς ἀνθρωπίνου ἐπινοίας, ποτὲ μὲν μεγαλεπήθου καὶ ἐφευρετικῆς, ποτὲ δὲ ἐν ἡμετέρῃ καὶ ἀνέσει ἀποθησαυρίζουσης καὶ πολλαπλασιαζούσης τὸ ἀποκτηθὲν κεφάλαιον, εἶναι ἐπίσης ὁμολογούμενον, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ σοφία καὶ τέχνη ἔχει τι ἰδιότυπον καὶ ὅλως ἐξαιρετικόν, ὥστε πᾶν ὅ,τι εὐρίσκει τις ἀλλαγῶν ὁμοίων, ἢ ἀνάλογον, μεταπλάσθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν εὐρίσκεται πλέον ὁ συνδετικὸς σύνδεσμος τῆς παραδόσεως, καὶ τῆς αἰφνιδίας μεταμορφώσεως ἢ προπορευομένη ἐξέλιξις κατέστη ἀφανής.

Ὅπως ὁ Ἰακχάριος τὰ λεπτὰ καὶ καλλιφύλλα καὶ εὐώδη ἄνθη στεφάνου οὐδ' ὅλως ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ φυτὰ καὶ τὰ σταλέχη, ἐξ ὧν ἐβλάστησαν, οὕτω ὁ περισκοπῶν τὰ ἔργα τῆς ἑλληνικῆς εὐφυΐας, εἰς αὐτὰ καὶ μόνον ὅλως προσέχει, διότι ἀπαρτίζουσι πλήρες σύμπλεγμα, μὴ χρήζον ἄλλου προσθέτου καλλωπισμοῦ.

Πρὸ πάντων ὅ,τι χαρακτηρίζει τὰ περικλεῆ ἀριστοτεχνήματα παντὸς εἴδους τοῦ ἀκμάζοντος ἑλληνισμοῦ, εἶναι ἡ συμμετρία καὶ ἡ ἀναλογία τῶν μερῶν πρὸς τὸ σύνολον. Ἡ γενικὴ ἰδέα πάντοτε προέχει ἐπιφανῆς, μὴ συγκαλυπτομένη ὑπὸ οἰασθήποτε εἰδικότητος, ἢ ἐξαφανιζομένη διὰ τῆς ὑπεροχῆς δευτερεύοντος μέρους. Καὶ πάλιν, ὅσον αὐστηρὰ φαίνεται ἡ ἐνότης, οὐδέποτε συνθλίβει τὰ συναπαρτίζοντα αὐτὴν μέρη, οὔτε παρελάπτει τὴν πρέπουσαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, διότι δι' αὐτῶν ὑπάρχει καὶ ἐμφανίζεται ἐν πλήρει ἀκμῇ. Οὔτε ἡ ποικιλία λοιπὸν διασπᾷ τὴν ἐνότητα, οὔτε ἡ ξηρὰ καὶ μονότονος ἐνότης ἰσχυαίνει καὶ ἀπομαραίνει τὰ καθέκαστα, ὡς ἂν ἦσαν ἰκρίωμα μόνον πρὸς ὑπόρθωσιν ἄλλου τινος χρήσιμον. Ἀπεναντίας, ὡς ἡ ζωσά πνοὴ ἀναγεννᾷ τὴν θερμότητα, ἣτις κυκλοφορεῖ δι' ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ὀργανικοῦ σώματος, καθιστῶσα αὐτὰ ἐμφυα καὶ σφριγῶντα, οὕτω παρίσταται ἡ γενικὴ ἰδέα ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἔργοις ζωογονοῦσα καὶ θερμαίνουσα.

Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐκείνη ἡ ἐπίνοια, ἐξ ἧς μόνον τριαυτὰ προέβησαν εἰς φῶς ἔργα, ἦτον ἀπομίμησις ἀπλῆ, ἢ ἔστω καὶ ἐντεχνος. Ἡ ἀνεύρεσις τῆς εὐρυθμίας ταύτης, ἡ ἐμφύχωσις τῶν νεκρῶν καὶ στερημένων ἀκμαζούσης ζωῆς σκελετῶν εἶναι ἰδιόν τι, ἐμφανὸν ἀνακάλυψιν καὶ ἐξήγησιν πρωτοφανῆ τοῦ παγκοσμίου προβλήματος, εἰς ὃ ἐργάζεται διπνεκῶς ἡ ἀνθρωπότης.

Οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν τῷ νῷ τοῦ Ἀσιώτου, τοῦ Ἰνδοῦ, τοῦ Ἀσσυρίου, τοῦ Αἰγυπτίου ἡ ἰδέα παγκοσμίου ἁρμονίας, ὡς νόμου φυσικοῦ, τὰ πάντα κινουμένη ἐν μουσικῷ ῥυθμῷ, οὔτινος τοὺς ἐμμελεῖς φθόγγους δὲν φθάνομεν ν' ἀκούσωμεν, ἀλλ' ἀπομιμούμεθα διὰ τῶν αὐτῶν ἀριθμῶν.

Ὅταν σήμερον ἐν τοῖς Μουσειοῖς τῶν εὐρωπαϊκῶν πρωτεύουσῶν, ὅπου ἀνάκεινται εἰς συλλογαὶ τῶν μνημείων ἀπάντων τῶν ἔθνων τῆς ἀρχαιοτάτης, παραβάλλωμεν τὰ ἔργα Σινῶν, Ἰνδῶν, Ἀσσυρίων, Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, ἐπέρχεται ἀνεπαίσθητος εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν ὁ εὐφυὴς ἐκείνος χαρακτηρισμὸς τοῦ Λουκιανοῦ ἐν τῇ θεῶν Ἐκκλησίᾳ, ὅτε ὁ Μῆμος θυσανκχετῶν ἐκφωνεῖ: « Σὺ δὲ, ὦ κυναπρόσωπε καὶ σμυδόσιν » ἐσταλμένε Αἰγύπτει, τίς εἶ, ὦ βέλτιστε, ἢ πῶς ἀξιοῖς θεὸς εἶναι ὑλακτῶν; τί δὲ βουλόμενος κατ' ὄποιον οὗτος ὁ ταῦρος, ὁ Μεμφίτης προσκυνεῖται καὶ χρᾶ καὶ προφήτας ἔχει; αἰσχύνομαι δὲ ἰσίδας » καὶ πιθήκους εἰπεῖν καὶ τράγους καὶ ἄλλα πολλῶν γελοιοτέρα οὐκ οἶδ' ὅπως ἐξ Αἰγύπτου παραδυσθέντα εἰς τὸν οὐρανόν, ἃ ὑμεῖς, ὦ θεοί, πῶς ἀπέχεσθε ὀρώντες ἐπ' ἰσῆς, ἢ καὶ μᾶλλον ὑμῶν προσκυνούμενα; »

Ὅποια ἄμορρα τέρτα ἵππων φερόντων κεφαλὰς βαθυπωγῶνων ἀνθρώπων, ὅποια ξόανα δύσμορφα, πόρρω ἀπέχοντα παντὸς φυσικοῦ σχήματος, ἢ ἀνθρώπου, ἢ θηρίου, ἀποκνήματα φαντασίας οἰστροπλήκτου! Τί εἶναι πρὸς ταῦτα ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου;

Τὴν ἀντίθεσιν εὐφρέστατα παριστάνει αὐτὸς ὁ Λουκιανὸς ἐν Διὶ τραγωδῶ, ἐνθα ὁ Ἑρμῆς, κατὰ κέλευσιν τοῦ Διὸς, προσκαλῶν τοὺς συγκεκλημένους θεοὺς, ἐν προεδρίᾳ μὲν τοὺς χρυσοῦς, οὕτω δὲ ἐφεξῆς κατὰ τὴν ὕλην τοὺς ἀργυροῦς, τοὺς ἐλεφαντίνους, τοὺς χαλκοῦς καὶ τοὺς λιθίνους, μετ' ἀπορίας ἐρωτᾷ: Ἦν τις αὐτῶν χρυσοῦς μὲν ἢ καὶ πολυτάλαντος τὴν ὀλκὴν, οὐκ ἀκριβῆς δὲ τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ κομιδῇ ἰδιωτικὸς καὶ ἀσύμμετρος, πρὸ τῶν χαλκῶν τοῦ Μύριατος καὶ Πολυκλείτου, καὶ τῶν Φειδίου καὶ Ἀλκαμέδους τῶν λιθίνων καθεδαίται, ἢ προτιμότεραν χρῆ νομίζει τὴν τέχνην;

Ἐχρῆν μὲν οὕτως, ἀπαντᾷ ὁ Ζεὺς, ἀλλ' ὁ χρυσοῦς προτιμότερος.

Καὶ ὁ Ἑρμῆς: « εὐόκησιν, ὦ Ζεῦ, οἱ βερβερικοὶ προεδρεύουσιν μόνον: ὡς τοὺς γε Ἕλληνας, ὄρως ὅποιοί γε, χαρίεντες μὲν καὶ εὐπρόσωποι καὶ κατὰ τέχνην ἐσχηματισμένοι, λιθίνοι δὲ ἢ χαλκοὶ ὁμοίως ἅπαντες, ἢ οἷγε πολυτελέστατοι κατῶν ἐλεφάντινοι, ὀλίγον ὅσον τοῦ χρυσοῦ ἀποστίλδοντες, ὡς ἐπιπεχρῶσθαι καὶ ἐπηλυγασθαι μόνον, τὰ δὲ ἐνδον ὑπόξυλοι καὶ οὗτοι—, ἢ Βενδῆς δὲ αὐτῆ καὶ ὁ Ἄνουβις καὶ ὁ Μῆν ἔλοι ὀλόχρυσοι καὶ βαρεῖς καὶ πολυτίμητοι ὡς ἀληθῶς. »

Εἰς μάτην ἡ Ἀφροδίτη ἐπικαλεῖται μάρτυρα τὸν Ὀμηρον, ὀνομάζοντα αὐτὴν χρυσῆν, διότι καὶ αὐτὴν ὁ Πραξιτέλης ἐκ λίθου τοῦ λευκοῦ Πεντέληθεν λιθοτομηθεῖσαν παρέδωκεν εἰς τοὺς Κνιδίους.

Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ χεὶρ κατέστησε τὸν χαλκὸν καὶ

τὸν λίθον πολυτιμοτέρους καὶ αὐτοῦ τοῦ χρυσοῦ, ἀνθ' οὗ δὲν ἀνταλλάσσονται τὰ ἔργα τοῦ Μύρωτος, τοῦ Πολυκλείτου, τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Ἀλκαμέ- νου.

Ἐκ τοιαύτης περὶ τὰ καλὰ αἰσθήτως ὁρμώμενοι οἱ σοφοὶ τῶν νεωτέρων μετὰ μακρὰς ἐριδας ἐκρίναν ἀνωφελεῖ καὶ ἀγονθὴν τὴν ἀνίχνυσιν τῆς γενεολογίας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς ἀποτελοῦντος γέναν περίοδου, ἀπ' ἑαυτῆς ἀρχομένην. Ἀντὶ νὰ πλανῶνται ἐν κίτῳ σκοπεῖ ἀδυσπότων καὶ ἀποκρύφων ἀκουσμάτων περὶ Δαναοῦ, Κέκροπος καὶ Κάδμου, προτιμότερον ἐνόμισαν νὰ εἰσδύσων εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐξετάζοντες τὸν ἐργατικὸν νόμον τῆς πλαστικῆς δυνάμεως, ἐξ ἧς ἐβλάστησεν ὁ τέλειος τύπος ἀγχαίτου κάλους.

ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ὅσοι ἐπραγματεύθησαν περὶ Πυθαγόρου, ἀπορρίπτοντες ἅπαντα τὰ περὶ τοῦ θαυμασίου ἀνδρὸς θρυλούμενα, κατέγιναν νὰ καταδείξουν τὸν ὅλως ἑλληνικὸν χαρακτήρα, ὡς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἐκφράζοντος τὴν ἰδέαν τῆς ἐν τῇ συμμετρίας ἁρμονίας κατὰ τὸν αὐστηρὸν ρυθμὸν τοῦ δωρικοῦ κόσμου.

Ἀπόγονος ἴσως τοῦ ἐκ Φλιοῦντος μεταναστεύσαντος εἰς Σάμον Ἰππάσου, δὲν εἶναι ποσὸς βέβαιον, ὅτι ἐφοίτησεν ἐν Αἰγύπτῳ, διότι πρῶτος περὶ τούτου ἐλάλησεν ὁ Ἰσοκράτης ἐν Βουσίριδι, ὁ δὲ Ἡρόδοτος δὲν παραδέχεται ὅτι ὁ Γέτης Ζάμολις, δουλεύσας παρὰ Πυθαγόρᾳ ἐν Σάμῳ, ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ τὴν τῶν Αἰγυπτίων μετεμψύχωσιν, ὡς προγενέστερος τοῦ Πυθαγόρου (Ἡρόδ. Β'. 81. 423. Δ'. 95).

Μισήσας τὴν ἐν Σάμῳ Πολυκράτους τυραννίδα, ἀπέρχεται εἰς Κρότωνα τῆς Ἰταλίας, οἰκισθεῖσάν κατὰ δελφικὸν χρησμὸν ἐκ τῶν ἐκ Λακεδαίμονος Ἀχαιῶν, ἐνθα ἤκμαζεν ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἡρακλέους, ὡς ἐμφαίνουσι καὶ τ' ἀρχαῖα νομίσματα τῆς περιωνύμου ταύτης πόλεως, περὶ ἧς εἶρηται: «Μάταια τὰλλα πρὸς Κρότωνα τᾶστα.» Κατὰ Σπαρτιατικὴν ἀγωγὴν τοσοῦτον ἐπέδωκεν αὐτόθι ἡ γυμναστικὴ, ὥστε ἐγίνε παροιμιώδης «Κροτωνιατῶν ἐσχάτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πρῶτος.»

Ὅπως ὁ ἐκάττεβλος Ἀπόλλων, φανεύων τὸν Πύθωνα, παριστάνει τὸν νοῦν δαμαζόντα καὶ ἐξημεροῦντα τὴν ἀγρίαν φύσιν, οὕτω ὁ Πυθαγόρας ἀποκρούει τὰ φυσικὰ στοιχεῖα, ὅσα οἱ πρὸ αὐτοῦ σοφοὶ ἀνηγόρευσαν ὡς ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ παντός.

Οὕτε τὸ ὕδωρ δέχεται ὡς ὁ Θαλῆς, οὕτε τὸν ἀέρα, ὡς ὁ Ἀναξίμανης, οὕτε ἐπαρκεῖται εἰς τοῦ Ἀναξίμανδρου τὸ ἀόριστον ἄπειρον, τὸ περιέχον τὰ πάντα, ἀλλὰ περὶ οὐδενὸς ποιούμενος τὴν ὕλην, ὡς κυρίαν ἰδιότητα παντός πράγματος ὤρισε τὴν ἀναλογίαν, τὸ μέτρον, τὸν ἀριθμὸν, τὸ δὲ ἁρμονικὸν σύμπαν ἐν τῇ ζώσῃ αὐτοῦ κινήσει, ὡς ἐρρυθμον,

πρῶτος ὠνόμασε κόσμον. Ὁ ὑπαρκτός οὗτος κόσμος εἶναι μουσικὴ ἁρμονία, διαμένουσα ἀφθαρτος καὶ ἀκατακλύπη τὸν ἔπειρον αἰῶνα, διότι οὐδὲν δύναται νὰ τερᾷ τὴν ἀκεραιότητα αὐτῆς.

Τοιαύτη φιλοσοφία ἀπάγει πρὸς ἕλας τὰς πανθειστικὰς ἰδέας τῆς Ἀσίας, ὧν δὲν ἐφάνησαν ἀμέτοχοι αἱ τῆς ἰωνικῆς σχολῆς.

Ἐνεκὰ τούτου ἀνυψώθη ὁ Πυθαγόρας ἐν τῇ ἑλληνικῇ φαντασίᾳ, ὡς ἂν ἦταν αὐτός ὁ Ἀπόλλων ὁ ἐξ Ἰπερβορέων ἀφιγμένος, καὶ τοιοῦτον ἔλεγον αὐτὸν σεμνοπρεπῆ καὶ ὠραῖον, ὥστε ὁ μηρὸς αὐτοῦ ἐφάνη χρυσοῦς, ὅτε ἀπεγυμνώθη καὶ παροιμιωδῶς ἐκαλεῖτο ὁ ἐκ Σάμου κομήτης.

Εἶναι, ἢ δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐπὶ πάντε ἔτη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐν κοινῷ τιθέμενοι τὰ ὑπάρχοντα, ἐδοκιμάζοντο, καὶ τότε μόνον μετεῖχον τῆς ὄψεως τοῦ διδασκάλου, ὑπερ οὐδόλλως συνᾶδει πρὸς τὰ πλήθη ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συρρέόντων τὸ ἐσπέρας εἰς τ' ἀκροατικὰ μαθήματα ἐν τῷ ὄμακοίῳ; Ἐν γένει, μαρτυρεῖται ὁμοίως καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ δικαίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀγωγῇ ὁ αὐστηρὸς τύπος, ὅν δεικνύει ἡ ἀριστοκρατικὴ τῆς Σπάρτης πολιτεία· διὰ τοῦτο βλέπομεν, ὅτε ὑπερίσχυσεν ἐν Ἰταλίᾳ τὸ ὁμοσπονδικὸν σύστημα τῶν Ἀχαιῶν, ὅλως δημοκρατικόν, ἐμπρησθέντα τοῦ Πυθαγόρου τὰ συνέδρια, ὡς ἱστορεῖ ὁ Πολύβιος (Β'. 39).

Εἰς ταύτην ὁμοίως τὴν ἀπλήν παράστασιν περὶ τοῦ ἀνδρὸς, συνάμα δὲ ὅλως ἰδεολογικὴν, διότι φαίνεται ὁ Πυθαγόρας κατ' ἐξοχὴν ἐκπροσωπῶν τὸν δωρικὸν ἑλληνισμὸν, ὡς ἡ ἔλλογος ὑποτύπωσις τοῦ πνεύματος, τῶν ἡθῶν, καὶ τῶν φρονημάτων τῆς κατ' αὐτὸν κοινωνίας, ἀντιτάσσονται ὅλαι αἱ ἀνεκδοτικαὶ παραδόσεις, καθ' ἃς ὁ Πυθαγόρας ἀντὶ νὰ εἶναι ἡ φωταυγὴς καὶ διαφανὴς ἀποκρυστάλλωσις τοῦ ἑλληνισμοῦ, δεικνύεται μάλιστα ὁ πανταχόθεν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς συναγείρας ὅ,τι σοφὸν καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀγνωστον καὶ ἐκ τούτων συμφύρας τὸ ἴδιον σύστημα.

Τῇ βοήθειᾳ Ἀριστοξένου καὶ Δικαιάρχου, ἐκ τῶν Ἀριστοτελικῶν, Πορφύριου καὶ Ἰαμβλίχου καὶ ἄλλων τούτοις συγχρόνων, ἰδοὺ ὡς ἐγγίστα πῶς τραγωδεῖται ὁ βίος τοῦ Πυθαγόρου, ὡς ἄλλη Ὀδύσσεια καὶ ποικίλη σειρά περιπετειῶν, ὅποιος ὀλίγοι τῶν ἀνθρώπων καὶ οὐδεὶς τῶν φιλοσόφων ἐδοκίμασαν, ἐνθ' οὐδὲν διαμένει σκοτεινὸν καὶ ἀγνωστον μετὰ τοσοῦτους αἰῶνας.

Ἐκ Λήμνου ἔλκων τὸ γένος, ὁ πατήρ τοῦ Πυθαγόρου, Μνήσαρχος, δακτυλιογλόφος καὶ ἔμπορος, μετέστηεν ἰσοπολιτείας ἐν Σάμῳ, ὡς παρασχὼν βοήθειαν ἐν ὧρα σιτοδείας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Πολυκράτους τυραννίδος. Ὁ Μνήσαρχος οὗτος περιεφέρετο πάντοτε χάριν ἐμπορίας σὺν τῇ συζύγῳ Πυ-

θαῖδι, ἥτις ἐν Τύρῳ ἔτεκε τὸν Πυθαγόραν. Ἀκολουθῶν καὶ αὐτὸς τὸν πατέρα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἠγάπησε τὸν πλάνητα βίον, καὶ μόλις ἀμείψας τὸ 18^{ον} ἔτος, ἐζήτησε νὰ μυηθῇ τὰ τῶν βαρβάρων.

Ὁ Πολυκράτης φυλύποπτος, ὡς ὅλοι οἱ τύραννοι, ἄμα μαθὼν τὴν πρόθεσιν τοῦ νεκρίου, ἀπηγόρευσε τὴν ἐκ Σάμου ἐξοδὸν, ἀλλ' ὁ Πυθαγόρας νύκτωρ, λαθῶν πάντας, διέφυγεν εἰς Δέσβον, πρὸς τὸν ἐκεῖ θεῖον, Ζώϊλον, ὅπου εὔρε τὸν ἐκ Σύρου τῶν Κυκλάδων Φερεκύδην, νεώτερον τῶν ἑπτὰ σοφῶν, καὶ τὰ περὶ μετεμψυχώσεως παραλαβόντα παρὰ τῶν Αἰγυπτίων.

Δύω ἔτη παραμείνας παρὰ Φερεκύδην, ἀπῆλθεν εἰς Μίλητον πρὸς Ἀναξίμανδρον καὶ Θαλῆν, ἄγοντα τότε τὸ ἐννενηκοστὸν ἔτος, ὅστις ἐνίσχυσε τοῦ φιλομαθοῦς νέου τὴν ὁρμὴν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Αἰγύπτου.

Προπαρασκευῆς χάριν διέτριψεν ἐν τούτοις ἐν ἔτος ἐν Σιδόνι, Βύβλω, καὶ Τύρῳ ὁ Πυθαγόρας, ὅθεν ἀπέπλευσε εἰς Αἴγυπτον περίπου κατὰ τὸ 547 ἔτος π. Χ.

Καὶ ἐν τῷ κατὰ τὸ Κάρμηλον ἱερῷ ἐμόνασεν ἐπί τινα χρόνον, ὥστε οἱ τοῦ τάγματος τῶν Καρμηλιτῶν θεωροῦν αὐτὸν ἑταῖρον (Philippus Tessiere Carmelita 1612).

Ἐβασίλευε τότε ἐν Αἰγύπτῳ ὁ ἐκ τοῦ Σαίτου νομοῦ Ἄμασις, ὅστις ὡς ὁ Ψαμμίτιχος ἄλλοτε, ἐκάλεσε καὶ αὐτὸς τοὺς Ἰωνας εἰς βοήθειαν, δοὺς αὐτοῖς τὴν Ναύκρατιν πόλιν πρὸς ἐνοίκισιν καὶ ἄλλας χώρας, ἤγαγε δὲ καὶ γυναῖκα ἐκ Κυρήνης.

Δὲν ἐπηρκέσθη ἐν τούτοις ὁ Πυθαγόρας εἰς ὅ, τι ἠδύνατο νὰ μάθῃ παρὰ βέβηλος ἐκ τῆς ἀπλῆς ὀμιλίας πρὸς τοὺς ἱερεῖς, ὡς ἐπραξεν ὁ Φερεκύδης καὶ ὁ Θαλῆς.

Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μυηθῇ τ' ἀπόρρητα, συγκαταλεγόμενος μεταξὺ ἱερέων, ἀποτελούντων ἴδιον γένος, παῖς ἐκ πατρὸς, καὶ εὐλαβῶς ἀπεχόντων παντὸς μὴ καθαροῦ; Οὐδὲν πρόσκομμα ἠδύνατο ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν Πυθαγόραν ὄνομαστὸς ἤδη μετὰ τὴν ὀμιλίαν πρὸς τοιοῦτους φιλοσόφους, ἠδύνατο ν' ἀπκιτήσῃ παρὰ Πολυκράτους τὰ πάντα, μεθ' οὗ ὁ Ἄμασις εἶχε ξενίαν. Τῆ συστάσει λοιπὸν Πολυκράτους ὁ φιλέλλην Ἄμασις ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἱερέων Ἡλιουπόλεως τὴν παραδοχὴν τοῦ Πυθαγόρου. Δὲν προτείνουν μὲν ἄρνησιν οἱ Ἡλιουπόλεως, ἀλλ' ἐπιτηδείως παρκαπέμπουν εἰς τὸ ἀνώτερον Συνέδριον Μέμφιδος. Τὴν αὐτὴν σκῆψιν προτείνουν καὶ οἱ Μεμφίται ἐκπέμποντες τὸν Πυθαγόραν εἰς τοὺς ἔτι πρεσβυτέρους Διοσπολίτας ἐν Θήβαις. Οἱ Διοσπολίται δὲν εἶχον πρὸς τίνα ἄλλον νὰ ἐκπέμψουν ἀνώτερον, οὔτε τοῦ βασιλέως τὴν ἐπιθυμίαν ἐτόλμων ν' ἀθετήσουν. Ἐπέδωκαν λοιπὸν τέλος πάντων, ὑποβάλλοντες τὸν

ξένον εἰς τὰς βαρυτάτας τῶν δοκιμασιῶν καὶ εἰς ἀτελευτήτους καθαρμούς.

Τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ φιλομάθεια τοῦ Πυθαγόρου, ὥστε τὰ πάντα καὶ τὰ ὀδυνηρότερα ὑπέστη ἐν ἄκρῃ καρτερίᾳ, ἕως οὗ συγκατελέγη μεταξὺ τῶν ἱερέων καὶ προέβη μέχρι τῶν ἀνωτάτων τιμῶν.

Ἐν τοσοῦτῳ ἀπεβίωσεν ὁ Ἄμασις, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ψαμμίνητος μετὰ ἑξ μῆνας κατετροπώθη ὑπὸ Καμβύσου, κατὰ τὸ Πηλουσιακὸν στόμα τοῦ Νεῖλου, ὅτε ὑπεδουλώθη ἅπασα ἡ Αἴγυπτος καὶ οἱ ἱερεῖς ἀπήχθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Μεταξὺ αὐτῶν ἀπήχθη καὶ ὁ Πυθαγόρας εἰς Βαβυλῶνα.

Διὰ πάντα ἄλλον δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ περιτροπὴ δαινοτέρα μετὰ 21 ἐτῶν δοκιμασίαν, ὅτε ἐφθασεν εἰς τὸ τέρμα τῶν πόθων αὐτοῦ, περιπίπτοντος εἰς αἰχμαλωσίαν. Ἀλλὰ διὰ τὴν φιλομαθῆ Πυθαγόραν ἡ περιπέτεια αὕτη ὑπῆρξε μέγιστον καὶ ἀπροσδόκητον εὐτύχημα, διότι τῶρα νῦν ἀπόρρητα ἔμελλον ν' ἀποκαλυφθοῦν εἰς τὸν ἀκάματον ἐρευνητήν. Τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ εὐχηθῆ δῶρον τῆς τύχης, ἢ νὰ εὔρεθῃ μεταξὺ Χαλδαίων καὶ Μάγων;

Ἡ Βαβυλὼν ἦτο τότε τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας ἐμπόριον. Ἐξ ἀνατολῶν ἐκόμιζον ἐκεῖ τοὺς πολυτίμους λίθους, τὸν ὄνυχα καὶ τὸν σαρδόνυχα καὶ τὸν κόκκινον, ἔξ ὧν οἱ Βαβυλώνιοι ἐγλυφον τὰς σφραγίδας, τὸ πρινοκόκκιον, ἔξ οὗ οἱ ὑγιναβζαφρεῖς τάπητες, καὶ τὸν χρυσόν. Ἡ Ἀρμενία καὶ ἡ Μεσοποταμία ἐκεῖ ἐπεμπον σίτους καὶ οἶνους ἐπὶ σκυτίνων πλοίων, κατερχομένων τὸν Τίγριν καὶ τὸν Εὐφράτην. Ἐκ τῶν νατίων χωρῶν εἰρχοντο οἱ μαργαρίται, τὸ κινάμων, ὁ ἐλέφας καὶ τὰ πολύτιμα ξύλα, ἔξ ὧν κατασκευάζοντο τὰ σκῆπτρα φέροντα ἐπίσημόν τι, ῥόδον ἢ κρίνον, ἢ ἀετὸν, ἢ ἄλλο τοιοῦτον, ὡς βλέπομεν καὶ ἐν τοῖς ἀσσυριακοῖς ἀναγλύφοις. Καὶ αὐτοὶ οἱ Σίνες ἐφθασον μέχρι Βαβυλῶνος, κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον Ἠσάου: « Ἰδοὺ οὗτοι πόρρωθεν ἤξουσιν, » οὗτοι ἀπὸ Βορρᾶ καὶ θαλάσσης, ἄλλοι δὲ ἐκ γῆς » Σινίμ. »

Ἀλλὰ πῶς ἠδυνήθη ὁ αἰχμάλωτος νὰ ἐκφύγῃ τὰ δεινὰ τῆς δουλείας καὶ τὰς μάστιγας, ὡς δεικνύουν τὰ σήμερον ἀνακαλυφθέντα ἀνάγλυφα Νινευθῆς καὶ Βαβυλῶνος, ἐν οἷς ἀπεικονίζονται οἱ αἰχμάλωτοι βαστάζοντες ἐπὶ τῶν ὤμων λίθους καὶ ἄλλην οἰκοδομικὴν ὕλην; Πῶς ἀντὶ τούτων ἠδυνήθη νὰ ὀμιλήσῃ πρὸς Χαλδαίους καὶ Μάγους, οἵτινες, καθ' Ἡρόδοτον, ἐφεῦρον τὴν γεωμετρίαν; « Πόλον μὲν γὰρ » καὶ γνώμονα καὶ τὰ δωδέκα μόρια τῆς ἡμέρας » παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνας. »

Τὴν σιωπὴν τῆς ἱστορίας περὶ τούτου ἀπόκειται εἰς ἡμᾶς ν' ἀναπληρώσωμεν, ὁμολογοῦμεν ὅμως εἰς

αὐτὴν χάριν, διὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ θαυμασίου ἀνδρός.

Ὅτε ἐπὶ Δαρείου ὁ ἰατρὸς Δημακίδης ἐκ Κρότωνος, κερδήσας τὴν εὐνοίαν τοῦ ἰαθέντος βασιλέως, ἐστάλη εἰς Ἑλλάδα, ἀφίχθεις εἰς Τάραντα, ἐγκατέλειψε τοὺς κομίσαντας αὐτὸν Πέρσας, οἵτινες, ναυαγήσαντες, περιήλθον εἰς χεῖρας Γέλλου τινος Ταρυντίνου. Ὁ Γέλλος οὗτος κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν Περσῶν εἰς τὸν Δαρεῖον ἐμνήσθη τοῦ Πυθαγόρου, ἀπικιτῶν τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ.

Τὰ τῆς ἐπανόδου τοῦ Πυθαγόρου, τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν τοῦ φθειριῶντος Φερεκίδου, εἰπόντος τότε τὸ τοσοῦτον γνωστὸν εἰς τοὺς λαγίους, *χρωτὶ δῆλον*, τὴν πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ ἀλιεῖς πρώτην ἐνδειξιν τῆς θαυματουργοῦ αὐτοῦ δυνάμεως, προειπόντος τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῇ σαγήνῃ ἰχθύων, πρὶν ἀνασπασθῆ, καὶ ὄλα τὰ λοιπὰ παραλείπομεν, ὡς ξένα εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ μὴ ἐκφράσωμεν τὴν ἀπορίαν ἡμῶν, πῶς τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα, ὄλως δρακυτικά, μόλις οἱ μετὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἀφοῦ παρήλθον τρεῖς αἰῶνες ἀπὸ Πυθαγόρου, ἤρξαντο διηγούμενοι, ἢ πῶς ἄλλοι μετὰ ὀκτὼ αἰῶνες συνεπλήρωσαν, ἐνῶ οἱ ἐγγύτεροι τοῦ Πυθαγόρου καὶ ὁ Ἀριστοτέλης αὐτὸς οὐδὲν ἔκριναν ἄξιον ν' ἀπομνημονεύσουν;

Μήπως οἱ μεταγενέστεροι οὔτοι ἐν τῷ φανατικῷ ζήλω τοῦ θαυμασμοῦ ἐνόμισαν, ὅτι ἀνατιθέσκον εἰς ἐπάπειρον τὴν δόξαν τοῦ Πυθαγόρου, ἐπιπροσθέτοντες εἰς αὐτὸν πᾶσαν ἐξ ἐράνου γνῶσιν, διέφυγε δὲ αὐτοῦς, ὅτι ἐπὶ τέλους διὰ τῆς ὑπερβολῆς ταύτης ἀπεγύμνωσαν τὸν Πυθαγόρην πάσης ἰδίας σοφίας;

Ὁμολογητέον ὅτι οὐδὲν παρέλειψεν οἱ νεώτεροι πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς ἀληθείας, ἀναδιφοῦντες ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἀσίᾳ τὰς πηγὰς, ὅθεν ὁ πολὺπλαγκτος Σάμιος ὑποτίθεται ἀντλήσας.

Εἰσέτι δὲν ἀνεγνώσθησαν τὰ ἐν τῇ ἀνευρεθείσῃ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ Σαρδαναπάλλου ἐν Νινευῆ πλινθία, κατατεταγμένα κατὰ τὰ διάφορα αὐτῶν χρώματα, δι' ὧν ἐδηλοῦτο ἡ ὕλη ἐκάστης συγγραφῆς ἐν σφηνοειδέσι γράμμασιν, μέλανα, φαιά, κυκνά, ἰανθῆ, φοινικόχροα, σπανδαράκινα, κρόκινα καὶ λευκά. Οὔτε τοῦ Περιγένοους διεσώθη τὸ περὶ Μαθηματικῆς τῶν Χηλδαίων, τοῦ δὲ Ἰαμβλίχου τὰ Βαβυλωνικὰ ἀπωλέσθησαν πρὸ τινῶν αἰώνων, πρὶν παραδοθῶν εἰς τύπον.

Ἄλλ' ὁ πόλος καὶ ὁ γνώμων ἦσαν ἤδη γνωστὰ ἐπὶ Θάλητος, ὅστις δὲν ἐκάθισεν ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλωνος, ἀλλὰ μᾶθὼν τὸ γεωμετρεῖν παρ' Αἰγυπτίων, πρῶτος κατέγραψεν ἐπὶ ἡμικυκλίου τὸ ὀρθογώνιον τρίγωνον (Διογ. Λαέρτ. Θαλῆς) ἀνακαλύψας, τουτέστιν, ὅτι εἶναι ὀρθογώνιον πᾶν τρίγωνον βάσει ἔχον τὴν διάμετρον ἡμικυκλίου.

Οὐδὲν ἄρα ὑπολείπεται μετενεχθὲν εἴτε ἐκ Βαβυλωνος εἴτε ἐκ τῶν Αἰγυπτιακῶν Θηβῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ Πυθαγόρου, ἀφοῦ ταῦτα πάντα ἦσαν πρὸ αὐτοῦ γνωστά.

Ἄν ὅμως αἱ ἄμεσοι μαρτυρίαι καὶ τὰ τοσοῦτον αὐθεντικά καὶ σεμνοπρεπῆ μνημεῖα τῶν Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων τοσαῦτα διηγούμενα, οὐδεμίαν ἐκφέρουν περὶ τοῦ ἡμετέρου αἰνίγματος φωνήν, δὲν κρούουν πρῦμνην οἱ πλείοντες πάντοτε πρὸς τὸ πέλαγος τῶν εἰκασιῶν καὶ διώκοντες τὴν πόρρω νεφέλην, τὴν παριστανομένην ὑπὸ τὸ σχῆμα τῆς ζιτουμένης ἀκτῆς.

Τί ἦτο λέγουν ὁ ἄβαξ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατὰ Ἰαμβλίχον ὁ Πυθαγόρας ἐποιεῖτο τὰς ἀποδείξεις; Τινὲς γραμματικοὶ ἐτυμολογοῦν αὐτὸν ἐκ τοῦ βαστάζω, ἄβαξ, ἀλλ' οἱ κάτοχοι σεμιτικῶν γλωσσῶν εὕρισκουν, ὅτι κατ' αὐτὰς Ἄβαξ εἶναι κόνις, ἄμμος, ἄρα καὶ ἐπὶ πίνακος, ἐν ᾧ γίνονται τ' ἀριθμητικά καὶ μαθηματικά σχήματα.

Ἄλλ' εὐρέθη τάχα ὁ ἄβαξ παρὰ Χαλδαίους καὶ Μάγοις, ἢ παρὰ τοῖς Ἀρπεδονάπταις τῶν Αἰγυπτίων; Οὐδαμῶς. Εἶναι ὅμως, λέγουν, παντὸς Σινὸς καὶ Ταρτάρου συνέκδημος κομβολόγιον, λεγόμενον *Σουανπάν*, οὗ οἱ κόμβοι ἑπτὰ μὲν ὀριζόντιοι, καὶ ἀνὰ δέκα κρεμάμενοι, παριστάνουν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ πᾶσαν ἀριθμητικὴν πράξιν. Ὡσαύτως δι' ὄμμαθου μαργαριτῶν ἀριθμοῦν οἱ Βραχυάναι τοῦ Βισνοῦ τ' ἀπειράριθμα ὀνόματα. Ἴδου λοιπὸν ἐκ τῶν πρὸς ἑω μερῶν μεταδιδομένη ἢ χρῆσις προχείρου μηχανισμοῦ ἀριθμῆσεως. Τοιοῦτος ἀπαντᾷται σήμερον καθ' ὅλην τὴν Ῥωσσίαν ὑπὸ τ' ὄνομα *Τσοτοῦ* ἐκ δέκα σφαιριδίων, ὧν τὰ δύο μεσαικ εἶναι μέλανα, τὰ δὲ λοιπὰ λευκά.

Οὐδὲν τούτων ἐξηγεῖ τὸν ἄβακα τοῦ Πυθαγόρου, οὔτε τὸ παρὰ τοῦ Προέδρου ἡμῶν Κ. Ραγκαβῆ ἀνακαλυφθὲν ἐν Σαλαμῖνι ἐπὶ μαρμάρου σχῆμα ἀριθμομαχίας, τοῦ ὁποίου τὸ ἰχνογράφημα ἐν ἔτει 1846 ἐπεμψεν εἰς τὸν Le Tronne.

Ὁ κατὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα μετὰ Χριστὸν οἰκτρῶς παρὰ Θεοδωρίχου ἐπὶ μηδαμινῇ ὑπονοίᾳ κατατομηθεὶς Βοήθειος, ἐκ τοῦ βαρβαρικοῦ κατακλυσμοῦ διασώσας τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, μεθηρημένης τὸν Εὐκλείδην, δῖω δὲ χειρόγραφῳ τῆς Μαθηματικῆς ταύτης τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἀνευρεθέντα τὸ μὲν ἐν Αὐτρίκῳ (Chartres) τῆς Γαλλίας, τὸ δὲ ἐν Ἐρλάγγῃ τῆς Γερμανίας, ὡς ἐπίμετρον φέρουν Ἄβακα. Ἀμφότεροι ὅμως, μὴ ὄντες καθ' ὅλα ὅμοιοι, δαικνύουν χαρακτῆρας ἀριθμῶν ἀναμίκτους, λατινικοὺς καὶ σχεδὸν τοὺς σήμερον λεγομένους ἀραβικοὺς, ὥστε φραῦδος ἀπέβη καὶ αὐτὴ ἡ ἐλπίς, πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ Πυθαγορείου πίνακος τοῦ μηχανισμοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σημείων.

Εἶναι ἄγνωστον, ἂν ἡ λέξις ἄβαξ ἦτον ἤδη ἐν χρήσει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πυθαγόρου, διότι κατὰ πρῶτον ἀναφαίνεται παρὰ Πολυβίῳ (Ε', 26), ὅστις λέγει περὶ τῶν ὑπὸ τῶν βασιλέων εὐνοουμένων, ὅτι « ὄντως γὰρ εἰσιν οὗτοι παραπλησίαι ταῖς ἐπὶ » τῶν ἀβακίων ψήφοις, ἐκεῖναί τε γὰρ κατὰ τὴν τοῦ » ψήφίζοντος βούλησιν, ἄρ τι χαλκοῦν, καὶ παραπλη- » τικὰ τάλαντον ἴσχυοσι. »

Τὴν εὐφροσύνην ταύτην παραβολὴν ὁ Διογένης Λαέρτιος ἀποδίδει εἰς τὸν προγενέστερον τοῦ Πυθαγόρου Σόλωνα. « Ἐλεγε δὲ τοὺς παρὰ τοῖς τυράν- » νοις δυναμένους, παραπλησίους εἶναι ταῖς ψήφοις » ταῖς ἐπὶ τῶν λογισμῶν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνων ἐκάστην » ποτὲ μὲν πλείω σημαίνειν, ποτὲ δὲ ἥττω, καὶ » τούτων τοὺς τυράνους ποτὲ μὲν ἕκαστον μέγαν » ἄγειν καὶ λαμπρὸν, ποτὲ δὲ ἄτιμον. »

Τὸ πρᾶγμα λοιπὸν, ἂν οὐχὶ τ' ὄνομα ἦτο πρὸ τοῦ Πυθαγόρου γνωστὸν, ὅστις ἴσως ἐπέφερε τινὰς νεωτερισμοὺς, ἀλλὰ δὲν ἀντιποιεῖται τὴν ἐφευρέσιν.

Τὸ ἀμάραντον ἄνθος, τὸ περικαλλόνον τὸν ἀειθαλῆ στέφανον τῶν ἐφευρέσεων τοῦ Πυθαγόρου, εἶναι τὸ μαθηματικὸν θεώρημα, ὅτι τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου ἡ ὑποταίνουσα πλευρὰ ἴσον δύναται ταῖς περιεχούσαις. Ὁ λογιστικὸς Ἀπολλύδιωρος λέγει, ὅτι ἐπὶ τῇ ἀνακαλύψει ταύτῃ ἐθύσεν ἑκατόμβην ὁ Πυθαγόρας. Ἀξιοπερίεργον εἶναι, ὅτι ὁ ἀποθεώσας τὸν ἐξ Ἵπερβορέων Ἀπόλλωνα Ἰάμβλιχος, τὸ σπουδαιότερον καὶ ὄντως θαυμάσιον τοῦτο εὔρημα ἀθανάτου δόξης παρασιωπᾷ, ἐνῶ οὐδὲν, ἐξ ὧν ἐπισωραεῖ, παρέμεινεν ἐν τῇ ναῷ τῆς ἀθανασίας.

Προτιμῶντες τὸ πελιδὸν φῶς ἰδεολογικῆς ἀκτινοβολίας, ἐν ἧ οἱ βιογράφοι περιέβαλον τὸ πρόσωπον τοῦ ἡμιθέου αὐτῶν, δὲν ἠδύναντο νὰ παραδεχθοῦν ἑκατόμβην, ὅσοι πρέστησαν ἀναιμάκτους τὰς θυσίας τοῦ Πυθαγόρου. Διὰ τοῦτο δὲν πιστεύει ὁ Κικέρων (de Nat. Deor.) θυσίαν βοῶς, ὁ δὲ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Πορφυρίου Ριττερχούζιος συμβιβάζει τὰ δις τῶτα καὶ τὴν ἀσάφειαν τοῦ κειμένου, δεχόμενος ὅτι ὁ βοῦς ἦτο στεατίνος.

Οἱ νεώτεροι δὲν φιλονεικοῦν πλέον περὶ ἑκατὸν, ἢ ἐνὸς βοῶς καὶ τούτου στεατίνου, ἀλλὰ μικροῦ δεῖν ἔσβησαν τὰς λαμπηδόνας τοῦ φαινεστέρου ἀδάμαντος, τοῦ κοσμοῦντος τὸ στέμμα τοῦ φιλοσόφου.

Ἴδου τί ἀνεκάλυψαν.

Ἐνδεκα πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδας ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ ἐπουρανίου τῶν Σινῶν βασιλείου Τσου—κόγγ, ἐν μαθηματικῷ πονήματι ὑπὸ σχῆμα διαλόγου εἶπεν, ὅτι « Ὀρθὴ γωνία ἀναλυομένη εἰς τὰ » μέρη αὐτῆς, ἔχει τὴν συνδέουσαν τὰ σκέλη γραμ- » μὴν ἴσην 5, ὅταν ἡ μὲν βᾶσις εἶναι ἴση 3, τὸ δὲ » ὕψος ἴσον 4. »

Τὸ τοιοῦτο τριγώνιον ὁμοῦ καὶ πάλαι καὶ νῦν ὁ-

νομάζεται Πυθαγόρειον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Βιτρούβιος. Ἡ ἀναλογία τῶν ἀριθμῶν τούτων περιέχει τὸ θεώρημα τοῦ Πυθαγόρου, ὅτι, ὡς λέγει καὶ ὁ Πρόκλος εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου: « τὸ ἀπὸ τοῦ 5 τε- » τράγωνον ἴσον ἐστὶν τοῖς ἀπ' ἐκείνων, τοῦτο μὲν » γὰρ ἐστὶν 25, τ' ἀπ' ἐκείνων δὲ τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ » γ. θ. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ δ. ἐκκαίδεκα. »

Ἴδου λοιπὸν πῶς ἐβάδισεν ὁ Πυθαγόρας, δι' ἀπλῆς ἀφροίσεως ἀριθμῶν τετραγώνων, ἦτοι τὸ μὲν τετράγωνον τοῦ 3 ἴσον 9, τὸ δὲ τοῦ 4 ἴσον 16, ὁμοῦ δὲ 9 καὶ 16 ἴσον 25, δηλ. τῷ τετραγώνῳ τῆς ὑποταίνουσας 5. Ἡ ἀνακάλυψις τότε εἰς τοῦτο συνίσταται μόνον, ὅτι ἐγενικεύθη τὸ θεώρημα ἐπὶ παντὸς ὀρθογωνίου τριγώνου καὶ εὐρέθη ἡ μαθηματικὴ κατασκευὴ τῆς ἀποδείξεως, ἧτις δὲν φαίνεται διασωθεῖσα εἰς ἡμᾶς.

Ἢδη δὴ τινὰς χρήζουσιν ἐξηγήσεως, πρῶτον μὲν, πῶς ἀπὸ τῶν Σινῶν ἔφθασε τὸ θεώρημα μέχρι Χαλδαίων καὶ Μάγων, ἔπειτα δὲ, πῶς ἀπὸ τούτων ἔφθασε μέχρι Πυθαγόρου. Εἰς τὸ δεύτερον ἀπαντᾷ ἡ αἰγυπτιακὴ τούτου ἐν Βαβυλωνί ἐπὶ Καμβύσου, ἐνῶ τὸ πρῶτον πολλῶν ἔχει ἀνάγκην ρυτῆρων διὰ ν' ἀνιμανθῆ ἐπὶ τῆς κλίμακος τῶν πιθανοτήτων.

Ὁ Πυθαγόρας ἤκμασε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5' αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ἐνῶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Σινῶν περὶ τὸν 14' αἰῶνα ἔχομεν λοιπὸν πέντε ὅλους αἰῶνας, καθ' ὅς τὸ μνησθὲν θεώρημα ὑπὲρ τὰ σινικὰ τεῖχη ἐκομίσθη μέχρι Χαλδαίων. Περί ἐπιμιξίας Σινῶν καὶ Χαλδαίων καὶ αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων ἰδοὺ τὸ μόνον τεκμήριον. Καὶ ἐν ταῖς αἰγυπτιακαῖς Θήβαις καὶ ἐν τῇ ἀσσυριακῇ χώρᾳ εὐρέθησαν φιάλαι σινικαὶ ἐν ἀρχαίοις τάφοις, φέρουσαι σινικὰς ἐπιγραφάς. Ὁ Λαζάρδος, οὐδέποτε ὑποπτος ἐπὶ φιλελληνισμῷ, διστάζει περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν λεγόμενων τούτων, ὡς ὅλος παρεμφερῶν ταῖς σήμερον ἐν Κεῖρῳ πωλουμέναις καὶ περιεχούσαις τὸ στίμι, δι' οὗ ἐκεῖ αἱ καλλωπιζόμεναι στιμμᾶζοῦν τὰς ὄφεις (Nineveh and Babylon. London 1853. σ. 279).

Ἀπ' ἐναντίας ὁ Ροσελίνης ἀνεῦρε λήκυθον ἐν τάφῳ ἀνήκοντι περίπου εἰς τὴν 14' δυναστείαν τῆς Αἰγύπτου (Wilkinson. Manners of the anc. Egypt. London 1839). Δὲν εἶπε καὶ ὁ Ησαΐας ἐν ψαλμοῖς περὶ τῶν ἐρχομένων ἐκ γῆς Σιρίμ;

Εἰς ὅλα ταῦτα ἐπιλέγομεν τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους, *ληκύθιον ἀπώλεσαν*.

Ἐν ἧ καὶ πλείονα θεωρήματα μαθηματικά, ἄτινα οἱ νεώτεροι ἐξέθαψαν ἐκ τοῦ χάους τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν Σινῶν, ἂν εἶχον ἀφ' ἐαυτῶν γενεσιουργὸν δύναμιν, ἐμελλον καὶ παρὰ Σίνεσι καὶ παρὰ Χαλδαίοις ν' ἀναδείξουν τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου. Ταῦτα ὁμοῦ ἐν Ἑλλάδι κατὰ πρῶτον εἶδον τὸ φῶς, ὑπὸ τὸν θερμὸν ἥλιον, ὅστις ἐξωογόνησε τὰ ἔργα

Θειδίου, Ηραξιδέλου, Πολυκλείτου και Άλκαμένους.

Μετά την ανακάλυψιν Θαλήτος, ότι πᾶν τρίγωνον, βάσιν ἔχον τῆς διαμέτρου ἡμικυκλίου, εἶναι ὀρθογώνιον, τί φυσικώτερον τῆς ἀνακαλύψεως Πυθαγόρου, ἐπιδοθέντος εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου;

Ἄνευ τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ ἐνστάσι τοῦ μέτρου, ἄνευ τῆς καθαρᾶς ἀντιλήψεως τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀόκνου ἐρεύνης, ἄνευ τῆς εὐφυΐας, ὑποτασσομένης πάντοτε εἰς τὸν χαλινὸν τοῦ ἐρθοῦ λόγου, ἄνευ τῆς εὐκρινείας τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς πρὸς τὸ ἀληθές, ὡς τὸ φυσικῶς καὶ ἠθικῶς καλόν, ἀκαθέκτου φροπῆς, ἂν ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐν Ἀσίᾳ, ἡγεμόνευε πάντοτε ἡ φαντασίαι, ὑπηρετούμενη ὑπὸ τῶν λοιπῶν διανοητικῶν δυνάμεων, ὡς ἰδιότροποι δεσπότηι ὑπὸ χαμαιζήλων αὐλικῶν, ἐμελλόν καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ἡ ἀριθμητικῆ, ἡ γεωμετρικῆ καὶ αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι νὰ εἶναι πάντοτε τῆς ἀστρολογίας οἱ δορυφόροι.

Τὸ ἄθλον τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, τοῦ ὁποῦ οὐδέποτε ἀμαχητῶνται ἡ δόξα, ἐνόσω ἡ ἀνθρωπότης ἐξακολουθεῖ τὸ αὐτὸ ἔργον τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ πάσης δουλείας, ὥστε οὐδεμίαι αὐτῶν θητεύει παρά τῆ ἑτέρας, ἀλλ' ἐν πλήρει ἰσότητι καὶ ἐν εὐγενεῖ ἀμίλλη ἀγωνίζονται γινόμεναι στεφάνων νικαφόρων.

Δὲν ὑπῆρξεν ἐντούτοις ἄκαρπος ἡ περὶ πρωτείων ἔρις, διότι ἐδόθη αἰτία πρὸς ἀκριβεστέραν ἀναδίφησιν τῶν ἐν ταῖς μαθηματικαῖς ἐπιστήμασι ἔργων ἀπάντων τῶν ἀρχαίων ἔθνων.

Εἶναι ἀδύνατον ἐνταῦθα νὰ ἐκθέσωμεν τὰ περὶ τούτου, ἀλλ' ὡς μικρὸν δείγμα ἀπομνημονεύομεν τινὰ ἀξιοπερίεργα.

Εἶναι ἐμολογούμενον, ὅτι ἅπαντα τὰ ἔθνη, Σῆνες, Ἴνδοι, Χαλδαῖοι, Αἰγύπτιοι, ἀριθμοῦν δεκαδικῶς, εἶχον δὲ σημεῖον ἰδίον καὶ διὰ τὸν δέκατον ἀριθμὸν, ὅπως οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἄπην τὸ ἀριθμητικὸν σύστημα ἐκ βῆθρων μετετρέπη καὶ ἡ τοῦ ἀριθμεῖν μέθοδος ὑπέστη βίβλικήν ἀλλοίωσιν ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ μηδενικοῦ. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀληθές, ὅτι μηδὲν ἐκ τοῦ μηδενός, διότι ἐκ τοῦ μηδενικοῦ προέβη ἡ νεωτέρη ἀριθμητικῆ, δι' ἣς κατέστη εὐχερῆς ὁ ὑπολογισμὸς μεγάλων ποσοτήτων, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἀστρονομία.

Ὡς παρετήρησέ τις τῶν νεωτέρων Ἰνδολόγων (ὁ Brockhaus zur Geschichte des Indischen Ziffersystem's), τὸ μηδενικὸν φέρει ὅλως Ἰνδικὸν χαρακτῆρα, παριστάνον τὴν ἀπόλυτον ἐκμηδένισιν τοῦ προσευχομένου Βραχμάνου, ἀπειράκις ἀπείρως προφέροντος μόνην τὴν λέξιν Βράμα καὶ ἀτεινίζοντος εἰς τὴν ἄκραν τῆς βίβδος, διὰ γὰρ συνέλθη εἰς τὸ ἀπειρον, ἴσον τῷ μηδενί.

Ἡ ἐφεύρεσις φαίνεται γενομένη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ζ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, διότι τότε πρῶτον μνημονεύεται παρ' Ἰνδοῖς.

Παρὰ τούτων παρέλαβον τὸ μηδενικὸν οἱ Ἄραβες, οἵτινες, εὐρίσκοντες ἀμέθοδον τὸν ἀπὸ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ ἰδίον τρόπον, κατέφευγον εἰς ξένα σημεῖα.

Ὁ χρονογράφος Θεοφάνης λέγει (6199), ὅτι ὁ Καλίφης Οὐαλὶδ « ἐκώλυσε γράφεσθαι ἐλληνιστὶ » τοὺς δημοσίους τῶν λογοθετῶν κώδικας, ἀλλ' Ἄραβίσις αὐτὰ περασημαίνεσθαι, χωρὶς τῶν ψήφων, ἐπειδὴ ἀδύνατον τῆ ἐκείνων γλώσση μονάδα, ἢ δυάδα, ἢ τριάδα, ἢ ὀκτώ ἡμισυ, ἢ τρία γράφεσθαι, διὸ καὶ ἕως σήμερον εἰσιν σὺν αὐτοῖς νοτάριοι Χριστιανοί »

Οἱ Ἄραβες ὁμοῦς Μασούδης καὶ Μωάμεθ Βὲν Μούζας Ἀλχοαρέσμιος κατὰ τὸν 4 καὶ 9 αἰῶνα βητικῶς ἐμολογοῦν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ αὐτῶν εἶναι Ἰνδικοὶ, ὡς καὶ τὸ προσληθὲν τότε μηδενικόν.

Σύμφωνα τούτοις λέγει ὁ ἀποσταλεὶς εἰς Ἔνετιαν παρ' Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου ἐν ἔτει 1327, Μάξιμος ὁ Πλανούδης ἐν χειρογράφῳ σωζομένῳ ἐν βιβλιοθήκῃ Ἁγίου Μάρκου, « εἰσὶ δὲ τὰ σχήματα » ἐννέα μόνα, ἃ καὶ εἰσὶ ταῦτα » (οἷα φαίνονται ἐν τῷ χειρογράφῳ), « τιθέσθαι γὰρ καὶ ἕτερόν τι » σχῆμα, ὃ καλοῦσι τζίφρακ κατ' Ἰνδοῦς, σημαῖνον » οὐδέν' καὶ τὰ ἐννέα σχήματα καὶ αὐτὰ Ἰνδικὰ ἐστιν, ἡ δὲ τζίφρακ γράφεται οὕτως ο. »

Ἀξιοσημειώτον εἶναι, ὅτι οἱ παρὰ τῶν Ἀράβων ὀνομαζόμενοι Ἰνδικοὶ ἀριθμοὶ δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς συγχρόνους ἀριθμοὺς τῆς Ἰνδίας, ἐνῶ οὗτοι ἔχουν τῶν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἰνδὸν ὑπὸ Πλανούδου καὶ πρὸς τοὺς σήμερον ἐν χρῆσει.

Τὸ αἰνιγμα εἶναι δυσδιάλυτον, ἐπεκράτησεν ἐντούτοις νὰ λέγωνται Ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ οἱ μηδόλως ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς Ἄραβσι, πλὴν τοῦ μηδενικοῦ.

Κατὰ τὸν 9 αἰῶνα ὁ Καλίφης Ἀλμαμόν πολὺ συνετέλεσεν εἰς ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν, ζητήσας παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοφίλου τὸν τότε ἐξοχὸν μαθηματικὸν Λέοντα, ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἐνέδωκεν.

Ἐπὶ τοῦ Καλίφου τούτου μετεφράσθησαν ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Εὐκλείδης, ὁ Ἀρχιμήδης, ὁ Ἀπολλώνιος, καὶ ὁ Πτολεμαῖος, διὰ τῶν ἀραβικῶν τούτων μεταφράσεων κατὰ πρῶτον γενομένοι γνωστοὶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην.

Ἴδου λοιπὸν πάλιν ἀναγεννωμένη ἡ ἐπιστήμη ἐξ ἐλληνικῆς πηγῆς, ἐνῶ οὐδὲν ἴχνος ἀναφαίνεται τῆς σοφίας Χαλδαίων καὶ Αἰγυπτίων.

ὑπὸ τὸν φιλόμουσον ταῦτον Καλίφην ἔγραψεν ὁ Μωάμεθ Βὲν Μούζας ἐκ Χοαρέσμης τὴν πρώτην Ἀλγεβραν (Aljebra wa Imukabalak ἤτοι Ἀποκατά-

στασιν και Ἐξίσωσις) και τὴν ἀριθμητικὴν κατὰ τὴν σημερινὴν χρῆσιν τῶν ἀριθμῶν, ἐκ δὲ τῆς παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος *Alkagesmi* δηλ. τοῦ ἐκ Χοασρέσσης, κατεσκευάσθη ὁ νέος ὄρος Ἀλγόριθμος, ὁ ἐμφαίνων τὸν νέον τρόπον τοῦ ἀριθμεῖν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἀρχαῖον κατὰ τὸν Ἄβακα, ὥστε διηρέθησαν εἰς ἀβακίζοντας και ἀλγοριθμίζοντας, μεχρισοῦ ἢ νέα μέθοδος ἐνίκησε κατὰ κράτος.

Ἐκ τῶν ἐλίγων τούτων συνάγομεν, πόσον ἀθέβαιοι εἶναι αἱ παραδόσεις, οὐ μόνον αἱ ἀρχαῖαι, ἀλλὰ και αὐταὶ αἱ ἀπὸ τοῦ 9 αἰῶνος και ἐντεῦθεν.

Ἄν ἅπαντα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη σήμερον διατελοῦν ἐν πλάνῃ, ὀνομάζοντα ἀραβικοὺς τοὺς ἐν χρῆσει ἀριθμοὺς, τί πρέπει νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς σοφίας Χαλδαίων, Μάγων, και Ἀρπεδοναπτῶν τῆς Αἰγύπτου;

Ἄπαντα τὰ ἔθνη κρατοῦν ἀνά χεῖρας τὴν λαμπάδα τῆς διανοίας, ἐκ τῆς αὐτῆς ἀναφλεχθεῖσαν ἐστίας· ἀλλὰ διάφορον διαχέεται τὸ φῶς και ἀλλέως παρίσταται τὸ πανόραμα τοῦ κόσμου ἐν τῇ συνειδήσει ἐκάστου ἔθνους.

Ἐν τῇ πυκνῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς ὑπερτροφώσεως και ὑπερχλιδώσεως Ἀσίας, και ἐν ταῖς ἀναθυμιάσεσι τοῦ Νεῖλου, τὰ πάντα, συγχεόμενα, σχηματίζονται φασματωδῶς και καταπληκτικῶς. Ὅτε ἐκ τοῦ Ὀλύμπου και ἐκ τῆς Πιερίας ἐπέπνευσεν ἐλεύθερος ἀῆρ, διασκεδάζων πᾶσαν ἀγλὴν, ἀπεκαλύφθη ἐν τῇ ἀπερίττῳ και γνησίᾳ αὐτοῦ καλλονῇ, ὡς ἐξελθὼν ἐκ τοῦ χάους, φαιδρὸς και χαρίεις ὁ φυσικὸς κόσμος, ὄντως ἐνδιαίτημα τῶν μακάρων. Οἱ θεοὶ εἶναι τέλειοι ἄνθρωποι, ἄμβροτοι, πίνοντες και ἐσθίωντες νέκταρ και ἄμβροσίαν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἥρωες και ἡμίθεοι, θνητοὶ ἐξ ἀθανάτων και ἐκ θνητῶν ἀθάνατοι.

Ὁ τύπος τῆς τελειότητος, ἡ ἰδέα, τὸ ἰδανικὸν ἐξωραίζει τὰ πάντα και πλαστικῶς ρυθμίζει τὴν μορφήν. Ὅπως ἐν τῇ μυθολογίᾳ, ἐν τῇ ποιήσει και ἐν τῇ τέχνῃ, οὕτω και ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τὸ ἰδανικὸν, τὸ ἰνδακμα, τὸ ἐν τῇ νοήσει τέλειον, εἶναι ἐλληνικὴ ἐπίνοια, ἢ μάλλον εἶναι αὐτὸς ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἐκπνέει διὰ τοῦ διαζυγίου ἰδέας και πραγματικότητος, τοῦ ἐξ ὑποκειμένου και τοῦ ἐξ ἀντικειμένου, τοῦ νοητοῦ και τοῦ ὄντος, δεινῶς μαχομένων ἀλλήλοις ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ νεωτέρου κόσμου.

Οὕτω παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, ὅτι « οἱ μὲν » γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μεθέξει, τούνομα μεταβαλῶν, » ἐνῶ κατ' Ἀριστοτέλην εἶναι ἡ ἑμμονος αὐτῶν ἀρχὴ και οὐσία.

Εἶναι λοιπὸν ὅλως ἑλληνικὴ ἡ ἰδέα τῆς παγκοσμίου ἀρμονίας, ἐξ οὐδεμιᾶς ξένης προελθοῦσα πη-

γῆς, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι ταχθεῖσα και αὐξήσασα, διὰ τοῦτο δὲ ἐν Φαίδωνι Πλάτωνος αὐτὸς ὁ Σωκράτης, ἐξηγῶν τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ δαιμονίου, ἀποκαλεῖ τὴν φιλοσοφίαν *μεγίστην μουσικὴν*, ὁ δὲ πρῶτος συλλαβῶν τὴν ἰδέαν τῆς μουσικῆς ταύτης ἀρμονίας, ἐξ ἀριθμῶν συγκειμένης, ὑπῆρξεν ὁ Ἕλλην Πυθαγόρας.

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΑ.

TOPOGRAPHIE ET PLAN STRATÉGIQUE DE L'ILIADÉ, avec une carte topographique et stratégique, par M. G. Nicolaïdes. Paris, 1867.

ΟΜΗΡΟΥ ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Πραγματεία ἱστορικὴ και κριτικὴ, ὑπὸ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΒΑΛΕΤΤΑ. Ἐν Λονδίνο, 1867.

Ἀφ' οὗτου περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ὁ μὲν ἄγγλος Bryant ἐδημοσίευσεν τὴν παράτολμον αὐτοῦ γνώμην, ὅτι οὔτε τρωϊκὸς πόλεμος ἐγένετό ποτε, οὔτε Τροία ὑπῆρξεν, ὁ δὲ διάσημος Οὐόλφιος ἠνοιξε διὰ τῶν εἰς τὸν Ὀμηρον προλεγομένων αὐτοῦ τὴν εἴσοδον εἰς τὸν ἀδιεξήτητον λαδύρινθον τοῦ ὀμηρικοῦ ζητήματος, τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτοῦ ζητήματος τῆς κριτικῆς, ἀπειροπληθεῖς ἀντιμαχόμεναι γνώμαι διεσταυρώθησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ποταμοὶ ὅλοι μέλανος ἔρρυσαν ἐν τῷ ἀγῶνι, και μυριάβιδλος ἀληθῶς ἀπέβη ὁ πόλεμος, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐπέλθῃ τοῦ ζητήματος ἡ λύσις, χωρὶς νὰ κηρυχθῇ εἰρήνη ἢ κλῆν ἀνακωχῆ. Ὁ πόλεμος ἐξακολουθεῖ ἔτι, και νέοι πάντοτε μαχηταὶ ἀλείφονται εἰς τὸν ἀγῶνα, τὸ δὲ πείσιμα τῆς μάχης, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν κληροδοτούμενον, Κύριος οἶδεν εἰς πόσῃν ἐπὶ τέλους θὰ σβεσθῇ βιβλίῳν πλημμύραν.

Ὅ,τι δὲ πρὸ παντὸς ἐδείνωσε και ἐξακολουθεῖ ἔτι δεινοῦν τὸν πόλεμον, ὅ,τι ἐπόκνωσε τὰς φάλαγγας τῆς συμπλοκῆς, δὲν εἶνε — πολλοῦ γε και δεῖ — ὁ εἰλικρινῆς πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ὀμηρικοῦ ζητήματος πόθος, ἢ ἀφιλοκερδῆς ἐπιθυμία τοῦ νὰ διευκρινηθῶσιν αἱ περὶ τὴν μεγάλην τοῦ Ὀμήρου προσωπικότητα παραδόσεις τῆς ἀρχαιότητος, και τεθῆ ἐν φωτεινῷ ἐπόπτῳ ἢ τε γνησιότης και ἀκρίβεια τῶν ἐπικῶν αὐτοῦ ἀριστουργημάτων, ἀλλὰ μάλλον ἡ δίψα τῆς ἐκ τοῦ καινοτομεῖν δόξης και ἡ τυφλὴ λατρεία πρὸς τὸ αὐτὸς ἔφα ὀλίγων τινῶν, ἀλλὰ πολυγράφων και λεπτολόγων διδασκάλων τῆς Δύσεως. Διὰ τοῦτο και μεταξὺ ἡμῶν αὐτῶν ἔτι εἶδομεν ἐσχάτως ἀνθρώπους, οἵτινες λαλοῦντες περὶ τοῦ ὀμηρικοῦ ζητήματος, ἐνόμισαν ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶχον νὰ πράξωαι κάλλιον, ἢ νὰ ἀναμασσήσωσιν ἀκρίτως και συγκεχυ-